

ORTAÇAĞ AVRUPA’SINDA FAHİŞELİK

Yücel AKSAN*

ÖZET

Tarihte fahişelik en eski meslek gruplarından biri olmasına rağmen, özellikle Ortaçağ Avrupa’sında ortaya çıktığı biçimiyle tarihsel bir araştırmanın konusu olmadığı saptanmıştır. Bu makalenin amacı, elde edilen veriler doğrultusunda, özellikle Ortaçağ Dönemi’nde, *fahişelerin* toplum içindeki yaşamlarını ve yasal haklarını incelemektir. Çalışmamızda, Avrupa kıtası, özellikle Almanya bölgesi merceğe altına alınmıştır. Bu araştırma kısıtlı verilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda ortaya konmuş ve erkek egemen sistemin kurbanları olan bu kadınların tarihçesi verilmeye çalışılmıştır. Bu amacımız doğrultusunda fahişelere bu dönemde verilen isimler inceledikten sonra dönemin düşünürlerinden Aurelius Augustinus ve Aquinas Thomas’ın bakış açılarına göre ele alınacaktır. Daha sonra şehirlerin belli bölgelerinde kurumsallaşan ve şehir yönetimleri tarafından “izinli” olarak işletilen evlerden (Frauenhaus) bahsedilecek ve fahişelerin hukuksal korumadan yoksun zorlu yaşamları, tabii oldukları yasalar ve aldıkları cezalar aktarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, Kadın, Fahişelik, Almanya, Tarih

PROSTITUTION IN MEDIEVAL EUROPE**ABSTRACT**

“Prostitution” called as the oldest profession and prostitution in Medieval Europe in particular has never been the subject of a research in the historical context. In the light of available sources, this article will try to demonstrate the lives of prostitutes and their legal rights especially in Middle Ages. In this study, continent of Europe, region of Germany in particular, is examined. This study is tried to be conducted with respect to limited data and information obtained, and the history of women victimized by patriarchal system is tried to be provided. After listing the names given to these women and mentioning the perspectives of Aurelius Augustinus and Thomas Aquinas, who are philosophers of that period, houses (Frauenhaus) that are institutionalized with permission in certain areas of the city and run “with a permission” from city administrations will be discussed, their hard lives and unlawful positions, the laws they are subjected to and penalties they received will also be explained.

Keywords: Middle Ages, Woman, Prostitution, Germany, History

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü

1

GİRİŞ

Alman kültür tarihine, özellikle Ortaçağ dönemine bakıldığında toplum dışında tutulan bazı kesimlerin varlığı göze çarpmaktadır. Bunlar arasında Cellatlar, Fahişeler, Yahudiler yer alır.

Bu araştırmada özellikle toplum tarafından dışlanan, şehrin dışında yaşamak zorunda bırakılan, aşağılanan “fahişeler” incelenecek ve o döneme dair elde edilen veriler aktarılacaktır. Toplum dışında itilerek ayrımcılığa maruz kalan ve dünyanın en eski “mesleği”ni icra ettikleri söylenen bu kadınların tarihçesi yazılmamıştır. Ortaçağ dönemi ile sınırlandırılmış bu çalışmada fahişelere yönelik genel bakış, fahişeliğin tanımı ve nihayet bu kadınların yaşadıkları mekânlar ve hukuksal durumları incelenmeye çalışılacaktır.

Ortaçağ

Augustinius ya da Aurelius Augustinius (M. S. 354 -430) fahişeler ve muhabbet tellallarının, cinsel dürtü veya daha modern bir terminolojiyle libidonun gücü karşısında bir kale işlevi gördüğünü savunur. Buradan hareketle Augustinus, fuhuşun daha büyük felaketleri önlemek için gerekli olduğu savını ortaya koyar. Ona göre, nasıl bir şehrin kanalizasyon sistemi şehri temizleme işlevine sahipse, benzer şekilde fahişeler de erkeklerin cinsel

¹ <http://foreverandalways.de.tl/Prostitution.htm>

hazlarını doyurarak şehre yayılacak olan pislği önlerler. Bu analogiye sinmiş olan kadın düşmanlığı son derece açıktır².

Albertus Magnus'un öğrencisi olan Thomas Aquinas veya diğer adıyla Aquinolu Thomas (İtalyanca: *Tommaso d'Aquino*, 1225-1274) ise fahişeliği sıradan ve küçük bir "kötülük" olarak nitelendirmiştir. Bu konuda teologlar farklı görüşlere sahip olsalar da, Kilisenin temel işlevlerinden biri de fahişeleri evlenmeye veya manastırlara katılmaya teşvik ederek onların "namuslu" bir hayat sürmelerini sağlamaktı. Fakat bu konuda çok da başarılı oldukları söylenemez. Kadınların Ortaçağ döneminde zanaatkârlar odasından dışlanmaları, ticaretten uzak tutulmaları, onları zorunlu olarak fahişeliğe yönlendiriyordu. Elbette fahişelerin iyi para kazandıklarını düşünmek yanlış olur. Bu kadınların sadece kendilerine ve çocuklarına bakacak kadar gelir elde edebildikleri bilinmektedir.

Öte yandan Ortaçağ toplumunda hırsızların durumunun fahişelerin durumundan daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim aklıktan dolayı yapılan hırsızlık suçları bağışlanırken, kadınların çaresizlik ve yoksulluk nedeniyle yaptığı fahişelik bağışlanmıyordu. Ortaçağ toplumunda yoksulluk ile fahişelik arasındaki ilişkiyi belki de en iyi Aziz Nikolas'la ilgili bir efsane özetler. Bu efsaneye göre, Aziz Nikolas, fakir bir aileye evin üç kızı fahişelik yapmak zorunda kalmasın diye bacadan üç altın kesesi atar.³

George Duby *Kadın, Aşk ve Şövalye* adlı yazısında, kadının toplumdaki durumunu araştırmak için yeterli bilgiye sahip olmadığını vurgular. Bu bağlamda özellikle edebiyatta kadının daha çok günahları simgeleyen bir varlık olarak öne çıkması dikkate değerdir. Metin yazarlarının çoğu din adamları olduğu için, bu ruhban sınıfın kadından uzak durmaya yeminli olan erkeklerden oluştuğunu unutmamak gerekir. Onlar için kadın ya kutsal Meryem sembolünde ifadesini bulan saflık timsalidir ya da şeytan sembolünde ifadesini bulan şehvet ve kötülüğün kaynağıdır. Bilindiği gibi ruhban sınıfı üzerindeki en büyük baskı kilisenin cinselliğe koyduğu yasaktı. Bu durum cinselliğe karşı tiksinti ve nefret arası bir duygu karmaşasına yol açmış, doğal dürtüleriyle mücadele eden rahipleri kadını yadsımaya ve aşağılamaya itmiştir.

Batı Ortaçağ'ında fahişeler hakkında elimize oluşan yazılı belgeler oldukça kısıtlıdır. 16. yüzyılda birkaç mahkeme kaydında ise özgür fahişelerin sözlü ifadelerine yer verilmiştir. Peter Schuster'in "Das Frauenhaus"⁴ kitabında belirttiği iki örnek, bu yüzyıllarda kadının durumunu anlamak açısından oldukça çarpıcıdır. Söz konusu mahkeme belgelerinde mirasını yani

² <http://www.stadtgeschichten-koeln.de>

³ <http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet/Prostitution>

⁴ Schuster, Peter, *Das Frauenhaus*. Paderborn 1992. S.78.

ceyizini kaybeden iki kız kardeşin fahişelik yapmak zorunda kaldıklarını, bu yüzden birinin Regensburg, diğerinin Nürnberg'deki genelevlerde çalıştıklarını yazmaktadır. Bu noktada aslında ilginç olan şudur: Katolik kilisesine göre *cinsellik* ve *şehvet* günah olmasına rağmen, Ortaçağ döneminde fahişelik yasaklanmaz⁵. Bu bakımdan fahişelerin toplumda bir konumları vardır. Daha çok bekâr erkeklerin ilgisini çeken bu kadınlar hiyerarşik düzen içerisinde en alt basamakta yer alıyorlardı ama gizlenmeleri gerekmiyordu. Zira fahişeler düzenlenen eğlence ve şölenlerde kabul görür, düğünlerde ise şans getirdiklerine inanılır ve hediyelerle uğurlanırlardı.

Ortaçağ'da fahişelerin haklarına gelirsek, bu konuda birçok görüş hâkimdi. Ama hukukçular ve ilahiyatçılar için fahişelerin ticari yönü ön plandaydı. Kadının ne zaman ve hangi koşullarda para talep edebileceği ve hizmet karşılığı “günah parasını” alabileceği konusunda belirleyici yazılar ya da hükümler mevcuttu.

Thomas Chobham⁶ bu kadınların hizmet karşılığında mutlaka bir bedel almaları gerektiğini vurguluyordu. Ancak ona göre, pazarlıkta kadın erkeği hiçbir şekilde kandırmamalıydı. Makyaj ile kendini genç göstermesi dahi aldatma olarak algılanıyordu. Şayet bu kandırma veya aldatma gerçekleşmişse, o zaman erkeğin fahişeye para ödemesi gerekmiyordu.

Ortaçağ dönemine ait çok fazla yazılı belgenin bulunmadığını belirtmiştik. Elimize ulaşanlardan Anna von Ulm'un hikâyesi ise oldukça çarpıcıdır. Almanya'nın Schwaben bölgesinin Nördlingen kentinde yaşayan Anna, aslında şehirde tanınan birisidir. 1472 yılında hem oturduğu hem de çalıştığı “Frauengasse”den (Kadınların Sokağı) çıktığında kimse ona selam vermez; çünkü o bir fahişedir. Şehir genelevinde diğer on bir kadınla birlikte çalışır. Fakat bir sabah belediye binasına husumete düştüğü Barbara Tachenfeind ve Leonhart Freyermut'u şikâyet etmeye ve onlar hakkında suç duyurusunda bulunmaya gider. İfadesinde dini günlerde çalışmaya zorlandığını belirtir. Zira yasalara göre de Kutsal Cumartesi veya Kutsal Meryem Ana Günü gibi günlerde fahişelik yapmak yasak hatta günahdır. Böylece Anna von Ulm'un şikâyeti konuya ilişkin ender belgelerden biri olarak kayıtlara geçer. 15.yüzyıla ait bu belge, fahişelerin çalışma koşulları hakkında fikir edinmemize yardımcı olması açısından önemli bir belgedir. Ancak bu belgenin resmi kayıtlara geçmesinin nedeni açıktır ki fahişenin bizzat kadın olarak çekmiş olduğu sıkıntılar değildir, Anna von Ulm'un şikâyetinin yasalara denk düşmesidir.

Almanya'da fahişeler genellikle şehir yönetimindeki genelevlerde çalışırlardı. Ancak şehir yönetimin izniyle özel şahıslar da genelev

⁵ <http://www.zeit.de/wissen/geschichte/2013-11/prostitution-geschichte>

⁶ Thomas von Chobham (ölüm yılı 1233/34) Paris'li bilgin.

açabiliyorlardı. Öte yandan bir yönetici tarafından idare edilen genelevler halka açık hamam olarak da işletiliyorlardı. Bu tür halka açık hamamlar ya da yıkanma evleri dini günlerde kapalı olurdu. Bu tür mekânlarda çalışan kadınları korumak için bazı kurallar mevcuttu. Örneğin genelev patronunun kadınlara şiddet uygulaması yasaktı. Aynı kaderi paylaşan bu kadınlar genellikle aynı mekânı paylaşırlar; oda kiralayarak birlikte çalışırlardı. Köylerde ise genelev olmadığı için, geçinmek için fahişelik yapmak zorunda kalan kadınlar şehirden şehre göç eder ve böylece hayatta kalmaya çalışırlardı. Genelevlerde “fahişelerin” haklarını koruyan bazı uygulamalar da mevcuttu. Burada kadınlar maaş alabiliyorlar ve cinsel ilişkiye zorlanmıyorlardı.

7

Kadın Evleri ve Genelevler

Ortaçağ'da fahişe olarak çalışan kadınların sayısı hakkında kesin bilgi ve belge olmamakla beraber, toplumsal yaşamda önemli bir rol oynadıkları bilinmektedir. Özellikle şiirlerde, öykülerde, şarkılarda ve mahkeme kayıtlarında fahişelerden bahsedildiği için onların yaşamları hakkında bilgiye

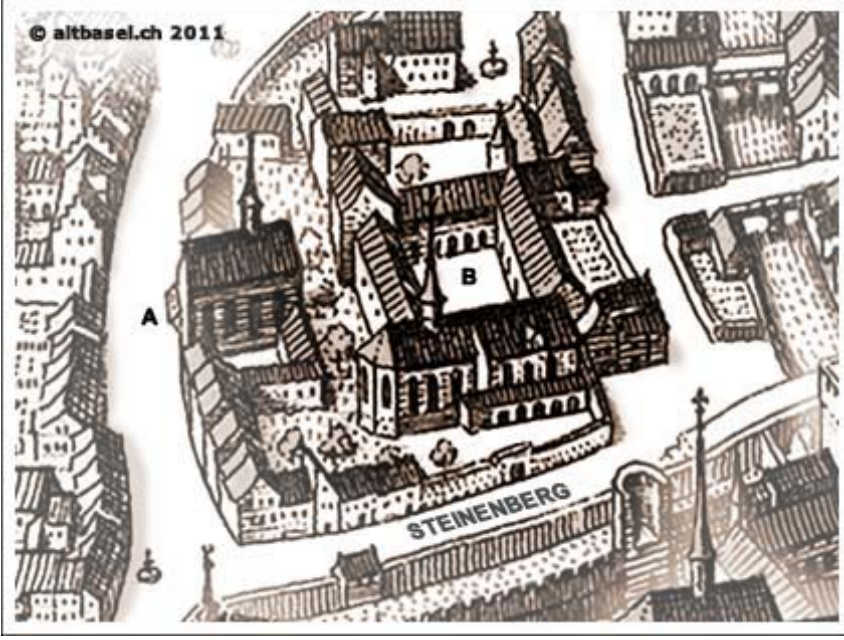
⁷<https://www.leben-im-mittelalter.net/alltag-im-mittelalter/liebe/sexualitaet/prostitution.html>

sahibiz. Şehirlerin hepsinde genelevler mevcuttu. Ivan Bloch⁸ araştırmalarında, Ortaçağ şehirlerinde yaklaşık 75 genelev tespit etmiştir. Paris'te 200.000 kişi olduğunu varsayarak bu nüfusun 5000-6000 kadarının fahişe olduğunu, Dijon'da ise 10000 kişiye 100 fahişe düştüğünü saptamıştır.

Evliliklerde cinsel birleşme değil ama *cinsel hazzı yaşama yasağı*, özellikle erkekleri daha sorumsuz ve daha haz verici olan cinsel ilişkilere itmiş; bu noktada fahişeler erkeklerin temel cinsel haz nesnelere haline gelmiştir. Erkekler açısından fahişelerin kendi iradeleriyle ya da zorla cinsel ilişkiye girmeleri çok önemli değildi. Zina günah olarak görülse de, erkek kendi vicdani yükünü fahişeye ödediği ücretle hafifletebiliyordu.⁹ Bu durumun genelevlerin kurumsallaşmasında önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

⁸ İlk Sexologist, (1872-1922) tarihleri arasında yaşamıştır.

⁹İsviçre, Basel şehrinde Kadın evlerinin bulunduğu bölgenin çizimi. http://images.google.de/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.altbasel.ch%2Fpic%2Fdoss_prostitution_3.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.altbasel.ch%2Fdossier%2Fprostitution.html&h=318&w=424&tbnid=qMb-B-fz8S9BHM%3A&vet=1&docid=oHnV0--PhmsdTM&ei=TwkuWNzcB8SWsAG-woPQCg&tbm=isch&iact=rc&uact=3&dur=279&page=3&start=84&ndsp=32&ved=0ahUKEwicwK6sx7DQAhVECywKHT7hAKoQMwiEAShhMGE&bih=681&biw=1517

Erkeğin cinsel hazzını karşıladığı genelevlerde ise kadının bir sermaye olarak kullanıldığı açıktır. Kadının bu tür kurumlardan ayrılması ise oldukça zordu. Bazı durumlarda şehir meclisleri genelev sahiplerine, ayrılmak isteyen kadına baskı uygulamalarını telkin edebiliyordu; ancak bunun da bir koşulu vardı; fahişenin genelev sahibine fazla borcu olmamalıydı. Bazı durumlarda borçları silinmese de belli bir bedel (genelde 1 gulden) karşılığında kadının özgür kalma olasılığı da vardı. Kadının tam özgürlüğüne kavuşması ise ancak dışarıdan gelen maddi bir destek sayesinde mümkün olabiliyordu.

O dönemde “Frauenhaus” (kadın evleri) sadece cinsel ilişki mekânları değil; aynı zamanda farklı sınıflara mensup erkeklerin içki içmek ve eğlenmek için gittiği mekânlardı. Müşterilerin arasında üniversite öğrencileri, kalfalar, zanaatkârlar, bazen de rahipler bulunurdu. Anna von Ulm örneğinden yola çıkarak, bu kadınların hiçbirinin müşteriyi reddetme hakkına sahip olmadığını söyleyebiliriz. Her müşteri 2 pfennig (kuruş) öderdi; bu miktar o dönemde yarım kilo dana eti fiyatına karşılık geliyordu.¹⁰

Yerleşik dönemden önce kurumsallaşmış genelevlerin işlevini “göçebe fahişeler” karşılıyordu. Yerleşik fahişelik ancak 13. yüzyıla tarihlenmektedir; 14. ve 15. yüzyıllarda ise büyük şehirlerde “prostibula” ların (genelevlerin) kurulmuş olduğundan bahsedilir. 15. yüzyıla ait yazılı

¹⁰<http://www.zeit.de/wissen/geschichte/2013-11/prostitution-geschichte>

yönetmeliklerden yola çıkarak, bu yüzyılın “genelevlerin” en fazla kurulduğu dönem olduğunu söyleyebiliriz.

Erken dönemde karşılaştığımız dokuma ve ip eğirme evleri (gynaeceen) şehirlerde kurulan genelevlerin öncüleri olarak kabul edilir. Nitekim kayıtlara geçen kadın evleri yönetmeliklerinden, bu evlerde çalışan fahişelerin bazı özel günlerde ve belirli aralıklarla iplik üretmek zorunda oldukları anlaşılmaktadır. Yüksek Ortaçağ (1150-1350) döneminde seyahatler arttıkça anayollara kurulan konaklama mekânlarında da kadınların çalıştığı bilinmektedir. Kadın evleri ise şehir merkezinin dışına kurulmak zorundaydı; çünkü bu tür mekânların, özellikle kilise, manastır ve mezarlıklardan uzak olmaları gerekiyordu. 15. yüzyılda Leipzig şehrindeki bir kadın evinin Dominik Manastırının talebi üzerine başka yere taşınmak zorunda kaldığı bilinmektedir.

Kadın evlerinde çalışan kadınların bekâr olmaları; farklı bir şehirden veya bölgeden gelmeleri şarttı. Bir bölgede yer alan genelevde o bölgenin yerlisi olan bir kadının çalışması uygun karşılanmıyordu. Ayrıca şehre farklı yerlerden gelen kadınlar birine bağlı olmadan çalışabiliyor ve aynı sokakta ikamet edebiliyorlardı. Bu şekilde kadınlar muhabbet tellalına bağlı kalmadan kazancını kendisine ayırabiliyor ve istediği zaman kendi seçtikleri başka bir hayata devam edebiliyordu. Genelevde çalışmaktan daha avantajlı görünse de, aslında bu kadınların durumu da çok iç açıcı değildi. Nitekim bu kadınlar ikamet ettikleri evlerin kiralalarını ödeyebilmek ve yaşamlarını idame ettirebilmek için günde en az üç erkeğe hizmet sunmak durumunda kalıyorlardı. Üstelik kiralaların yüksek olması onların yaşam koşullarını oldukça zorlaştırıyordu.

Ortaçağ döneminde Köln’de “resmi bir genelev” olduğu bilinmektedir. Schwalben caddesinde yer alan bu genelevin adı güzel kadın anlamına gelen ”scone vrouwe”du. Bu genelev uzun süre tek başına hizmet vermiştir. Daha sonra Berlich bölgesinde açılan başka bir genelevle Köln’de kurumsallaşmış bu hizmet mekânlarının giderek artmaya başladığını bilinmektedir. Bu kurumlar genelde üniversite öğrencilerinin bulunduğu semtlerde yer almaktaydı. Elbette resmi statüleriyle bu evlerin gayrı-meşru fuhuşu önlemek gibi bir işlevi de vardı. Bu tür mekânların denetiminden ve kadınların müşterilerden gelecek şiddete karşı korunmasından, kule ustaları olarak adlandırılan görevliler sorumluydu; fahişelerin kazandıkları para ise doğrudan cellatlara aktarılıyordu.

Genelevlerin dışında çalışan fahişeler ise çoğunlukla tavernalar ve hamamların yan sokaklarını tercih ediyordu. Ortaçağ’da rastladığımız şekliyle bu “özel” sokakların isimleri de oldukça ilginçtir. Örneğin sokaklardan birinin ismi “Rosengasse” (gül sokak)’dir. Bilindiği gibi Ortaçağ şiirlerinde çiçek toplamak, özellikle gül toplamak cinsel ilişki metaforu olarak kullanılırdı.

Başka bir sokağın ismi ise “Petersilienstrasse” yani maydanoz sokaktı. Yine bilindiği üzere, Ortaçağ döneminde maydanoz cinsel hastalıklar ve hamileliğe karşı koruyucu bir bitki olarak kullanılmaktaydı.¹¹ Nürnberg kentinde “Frauentor” (kadın kapısı) diye adlandırılan yer ise genelevlerin bulunduğu sokağa açılıyordu.

Kadın evleri (latincesi: prostibula, lunaparia) olarak adlandırılan genelevler, hakkında en fazla araştırma yapılmış genelevlerdir. Bu tür mekânlarla ilgili özellikle mahkeme kayıtları ve şehre karşı sorumluluklarından bahseden belgeler ve vergi kayıtları elimize kadar ulaşmıştır. Ayrıca bu “kadın evleri”ni işleten kişilerle ilgili şikâyet dilekçeleri ve işletmecilerin fahişelere karşı sorumluluklarını içeren belgeler de bulunmaktadır.

Şehirlerde resmi kadın evlerinin açılmasının iki önemli nedeni vardır. Birincisi şehirlerin bu ticarethanelerden gelir elde etmeleri, ikincisi ise yönetsel bir düzen oluşturma çabasıydı. Böylece hem şehre bir gelir kaynağı sağlanıyor hem de özellikle bekâr erkekler kontrol altına alınabiliyordu. “Kadın evleri” sadece genelev işlevini görmüyordu, onlar aynı zamanda sohbet edilen, içki içilen ve kumar oynanan eğlence mekânları olarak da kullanılıyordu. Böylece toplumun huzuru için tehlike oluşturan gruplar da denetim altına alınabiliyordu; zira kadın evlerinin müşterilerini çoğunlukla hırsızlar ve dolandırıcılar gibi adi suçlulardan hüküm giymiş kişiler oluştuyordu. Zamanla bu mekânlarda kavgaların artması ve buraların taşkın askerlerin ve hırsızların uğrak yeri haline gelmesi suç ile fuhuşun bir arada anılmaya başlamasına neden olmuştur.¹² Bu ise kurumsal yaptırımlar vasıtasıyla sadece fahişelere değil, genelev işletmecilerine de suçluluk bilinci aktarılmasına neden olmuştur. Nitekim bu evleri yasa dışı bir şekilde işletenlere hem hapis cezası hem de para cezası verilebiliyordu. Söz konusu cezalar arasında vatandaşlık hakkından çıkarma da mevcuttu; ama kolluk güçleri ve sağlık kurumlarıyla yapılan kirli işbirliği bu cezaların işleyişini çoğunlukla engelliyordu. Kısacası, günlük hayatı güvenli bir şekilde sürdürmek ve yasadışı eylemleri engellemek için bu evlere şehrin belirli bölgeleri ya da sokaklarını ayırmak bir çözüm olarak görülüyordu.

Genelevler, sokaklarda huzurun sağlanması için akşamları (saat 20.00-21.00 arasında) kapatılırdı. Kurallar gereği dini bayrama denk gelen günlerde ve öncesinde hizmet verilmiyordu. Öte yandan evli erkekler, Yahudiler ve din adamları kutsal günlerde bu evlere kabul edilmiyordu. Bu gibi yaptırımların yanı sıra genelevlerde herhangi bir yasa dışı eyleme

¹¹ <http://www.fuchsmadchen.de/historik>

¹² Jaques Rossiaud, Dame Venus, Prostitution im Mittelalter, George Duby ‘nin Önsözü ile, Münih, s.54.

kesinlikle tolerans gösterilmiyordu. Buna göre mekânda işlenen suç, mekânı işleten kişiyi de suçlu durumuna düşürüyordu. Elbette bu gibi sıkı yaptırımlar altında böyle bir mekânın işletmesine talip olmanın tek nedeni, sağladığı yüksek kazançtı. Kadınlar kazandıkları paranın 1/3'nü mekân sahibine vermek zorundaydı. Bu koşul altında bazı işletmecilerin büyük servet edindikleri muhakkaktır. Kaynaklardan öğrendiğiniz kadarıyla genel ev işleten kişiler güney Almanya'da daha çok erkek, Orta Almanya'da ise kadınlardı.

Ücretler üzerindeki tahminler, genelevlere giden erkeklerin 2-5 Pfennig arası bir bedel ödediği şeklindedir. Bu nedenle düşük gelirli erkeklerin de bu tür mekânların müşterileri arasında yer aldığı düşünülmektedir. Elbette bu gibi konularda elimizdeki bilgiler görecelidir. Zira daha önce de belirttiğimiz gibi genelevler hakkında daha çok cezai durumlarla ilgili kayıtlara sahibiz. Bu kayıtlara göre, eğer erkek evliyse, Yahudi veya ruhban sınıfındansa cezai durum söz konusuydu. Din adamlarına zaten cinsel ilişki yasağı vardı. Bu yasağa uymayanlara kiliseden atılma, hapis ya da para cezası gibi cezalar uygulanıyordu. Örnek olarak 1472 yılında Nörtlingen'deki Şehir Meclisi, din adamlarını “kadın evleri” ziyaretlerini gece yapmalarını konusunda uyarmıştır. Meclis, gündüz ulu orta yapılan ziyaretlerin, halk arasında huzursuzluk yarattığını gerekçe göstererek kısıtlama getirmiştir. Öte yandan müşteri ve fahişe arasındaki duygusal yaklaşma da onaylanmıyor, böyle durumlarda ikisi de belirli bir süre için şehirden uzaklaştırılıyordu.

Fahişelerin vatandaşlık hakları yoktu. Onursuz oldukları düşünülen bu kadınlar, vatandaş kategorisinde sayılmıyor, öldükten sonra kutsanmış topraklara defnedilemiyordu. Bundan dolayı genel evlerin iç avlularında mezarlıklar bulunabiliyordu. Kısa süren yaşamları boyunca fahişeler, bir tür köle olarak çalışıyor; sokağa evi işleten kişinin izniyle çıkabiliyorlardı. Ayrıca onların müşteriyi reddetme lüksleri yoktu. Kadınlar açısından genelevlerde yaşam oldukça zor olsa da, sokakta kalmaktan daha iyiydi, çünkü sığındıkları bu evlerde en azından şiddet görmüyor, tecavüze uğramıyorlardı. Yasak olmasına rağmen, bazen erkeklerin eşlerini ve ebeveynlerin kız çocuklarını genelevlere sattıkları bilinmektedir. Hatta bazen haciz karşılığında eşlerini ve kızlarını genel evlere teslim edenlere de rastlanmaktadır.

Çok sık rastlanmasa da evlilik yoluyla veya manastır yaşamını seçerek fahişeliği bırakan kadınlar da vardı. Borcunu kapatabilen birkaç şanslı kadının da bu çevreden uzaklaştığı bilinmektedir. Ancak fahişelerin kaderi, genelde hastalanıp yaşlandığında işi bırakmak şeklindeydi.

Ortaçağ döneminde İngiltere'de ise devlet fuhuşu önlenemeyince onaylanma ve kurumsallaştırma yolunu seçmiştir. Londra'da halk arasında “stews” olarak adlandırılan genelevler ve Roma'daki hamamlara benzer

mekânlar bulunurdu. 1161 yılında Karl II. Henry'nin fermanıyla bir genelev mahallesi kurulmuş; yönetimi ise dört yüzyıl boyunca Winchester Piskoposu'nun tahsis edilmiştir. Böylece İngiltere'de, dört senede bir icra memurları tarafından denetlenen genelevler yasal bir statü kazanmıştır. İngiltere'de genelevlerin bu şekilde yasallaştırılmasının nedenleri arasında Karen Henry'nin fermanı, kerhaneleri eğlenmek için gidilen herhangi bir mekân gibi kabul etmiş ve esas olarak kerhane sahiplerinin çalışan kızlardan kira haricinde başka kazanç sağlamamasını ve diğerlerini fuhuşa sürüklememesini hedeflemiştir (Dolby, 2014, s. 47-48).

Bu kızların zorla çalıştırılmalarını önlemek için evi işletenlerin kızlara borç vermemeleri tavsiye ediliyordu. Bu bakımdan binalar daha çok bir misafirhane gibi kullanılıyordu. İngiltere'de de fahişeleri “erdemli” kadınlardan ayırmak için fahişelerin önlük giymeleri yasaklanmıştı (Dolby, 2014, s. 49). Bu tür ayrımcılık özellikle kriz veya salgın hastalık gibi felaket dönemlerinde en üst seviyeye çıkıyordu; zira fahişelik bu tür olayların vuku bulmasının nedeni olarak görülüyor ve fahişelerin en kısa sürede şehri terk etmeleri isteniyordu (Rossiaud, 1989, 48).

1794 tarihli Prusya “Genel Bölge Hukuku” belgesinde *asağılık kadınların* ancak devlet denetimindeki genelevlerde kalmak zorunda olduğu şeklinde bir madde bulunmaktadır (madde 999). Yerel Mahkeme *asağılık kadınların* bedenleri ile ticaret yapma isteğinin, aslında bir ticaret olmadığı, fahişeliğin tüccarlarla eş tutulmaması gerektiği şeklinde bir yargıya varır. Fahişelerin ödediği verginin sadece kendi hastalıklarının tedavisi ve polis denetim masraflarının karşılanması için kullanıldığını belirtir. Böylece “fahişelik” ile ticaret arasında keskin bir ayırım yapılır. Bu ayırımın altında diğer ticaret biçimlerinden farklı olarak bedeni satmanın ahlaka aykırı olduğu düşüncesi yatmaktadır. “Fahişeliğin” ahlaka aykırı olduğu düşüncesi özellikle Reform döneminde daha belirgin hale gelir. Oysa Ortaçağ'da 'da Katolik kilisesinin, daha önce değindiğimiz nedenlerden ötürü, fahişeliğe belli ölçüde tolerans göstermesi, dönemin şehir meclislerinde fahişeliğin ihanet veya cinsel içerikli suçlara nazaran daha basit bir “suç” olarak algılanmasını sağlamıştır.

Ortaçağ ile Reform dönemi arasındaki bu farklılık özellikle Martin Luther'in düşüncelerinde açık bir şekilde ortaya çıkar. Luther, “An den christlichen Adel deutscher Nationen” adlı yazısında ve bir mektubunda, “fahişeliğin” ancak yasaklanarak ortadan kalkacağını vurgulayarak “fahişeliği” cinayet ve hırsızlıkla aynı seviyede bir suç olarak görür ve fahişelerin tıpkı katiller ve hırsızlar gibi ölüm cezasına çarptırılması gerektiğini savunur.¹³ Bu katı uygulamalar altında Reform döneminde birçok

¹³ <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

genelev kapatılır. Genelevlerin Prusya’da 1770 yıllarında, Fransız İşgali altında bulunan Rheinland’da ve Kuzey ve Doğu Almanya bölgelerinde tekrar açıldığı bilinmektedir.

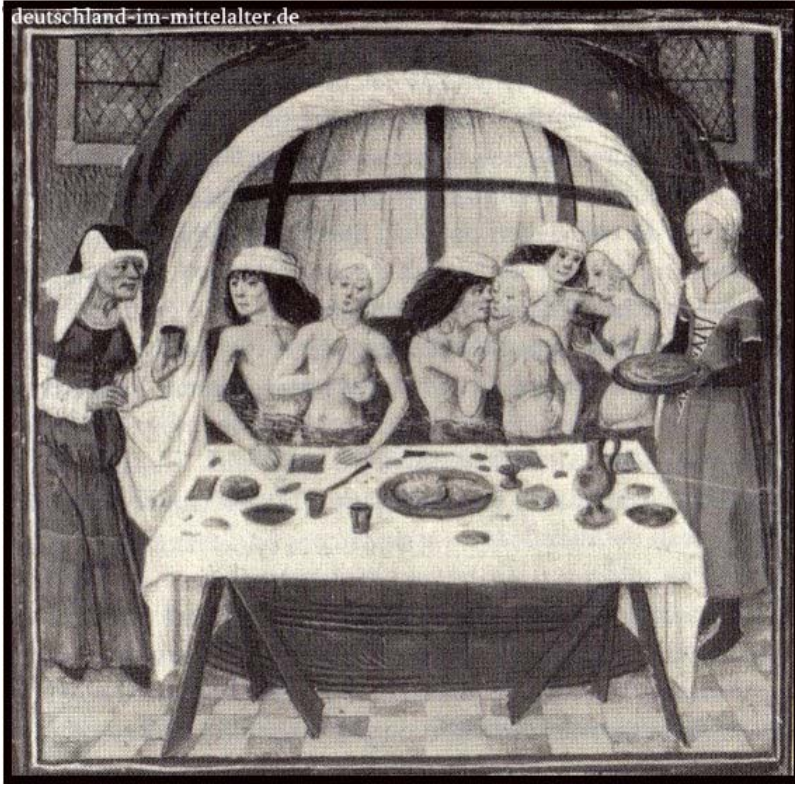
Ancak her dönemde özel olarak fahişelere genel olarak kadınlara ilişkin erkek algısı değişmeden kalır. Almanya’da örneğin Kaiserreich dönemi öncesinde bir kadını fahişelikle suçlamak için fiilin gerçekleşmesi yeterli görülürken; daha sonraları bir kadının gece geç saatte sokaklarda bulunması bile fahişelik suçlaması için yeterliydi. Fakat buradan kadınların gündüz saatlerinde daha rahat ve özgür oldukları sonucu çıkartılmamalıdır; zira kadının günlük hayatta “hanımefendi” gibi davranmaması onun potansiyel bir fahişe gibi algılanmasına neden oluyordu. Hanımefendiliğin ölçütleri örneğin sokakta önüne bakarak yürümek, başını sağa sola çevirmemek, arkaya dönüp bakmamak, hızlı ya da gereğinden fazla yavaş yürümemektir. Bunların aksini yapan bir kadın en iyisinden hafif bir kadındı ve erkekler bu gibi davranışları dolaylı bir davet olarak değerlendirebiliyorlardı. Bir kadının bacaklarını açığa çıkartan bir kıyafet giymesi ise onun doğrudan fahişe olarak algılanmasına neden oluyordu.

Bu noktada esas görevi polis teşkilatı üstelenmekteydi. Buna göre düşük maaşla çalışan kadın terziler, hizmetçiler, garsonlar, tezgâhtarlar ve tiyatrodaki çalışan kadınlar üzerine daha fazla gözetim ve denetim uygulamak polislerin görevleri arasında yer alıyordu, zira düşük gelire sahip olan bu kadınların ek gelir elde etmek için fuhuş yapmaya daha müsait oldukları düşünülmekteydi.¹⁴ Kısacası yasa dışı cinsel ilişkiye girip girmemesinden bağımsız olarak, emekçi tüm kadınların fahişelikle itham edilmesi her zaman olanak dâhilindeydi.¹⁵ Tarihsel örneklerinden de bildiğimiz gibi yolda yürürken kendisine yöneltilen flört teklifini reddeden bir kadın söz konusu erkek tarafından polise ihbar edilebilir ve suçlanabilirdi. Bu açıdan bakıldığında I. Dünya Savaşı sırasında tüm kadınların *erdemsiz* bir yaşam sürmekle suçlanıp, bulaşıcı cinsel hastalıkları önlemek adına zorla muayene edilmeleri şaşırtıcı değildir.¹⁶

¹⁴ <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

¹⁵ Burada, Yeni Çağ döneminde cadılık suçlamasıyla yakılan kadınlar akla gelmektedir. Benzer şekilde bu dönemde erkeğin tekliflerini reddeden kadınlar “cadılık”la itham edilmiş, erkeğe büyü yaparak kendilerine âşık etmekle suçlanıp yakılmışlardır.

¹⁶ <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

17

Sonuç

“[Fahişelik]...Eğer bir meslek olsaydı, çocuklarımıza sunduğumuz gelecekteki iş olanakları arasında yer alıyor olurdu. Modern toplumumuzda insanlar kızlarına, ‘ileride CEO, sekreter, hostes veya fahişe olabilirsiniz’ demiyor. Fahişeliğin diğer meslekler arasında bir seçenek olarak görüldüğü bir toplum hiçbir zaman var olmamıştır. Bununla birlikte kimi zaman, bir meslek olmasa da sosyal statü olarak kabul edilmiştir. Bizans’ta özel mahallelerde yaşayan bir fahişe çocuk doğurduğunda, eğer

¹⁷ <http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet>

*çocuk kıza fahişelik yapmaya yazgılı olurdu.
Erkek çocuklar ise öldürülürdü.”¹⁸*

Romina Schmittler¹⁹’in de belirttiği gibi, çok eski zamanlardan kalma ve hala sıkça telaffuz edilen “en eski meslek: fahişelik” söylemi, kadına yönelik algının ne kadar etkili olduğunun göstergesidir:

“Meslek” olabilmesi için eğitim ve özgür seçim olması gerekir, fakat burada erkeklerin bedensel güç ve zorbalıkla tecavüz ettikleri kadınları susturma şekline dönüşmesini görmekteyiz. Bedel ödeyerek ya da başka bir ödeme aracı ile sorumluluk duymaksızın cinselliği yaşayabileceği legal bir kılıf oluşturduğunu görmek mümkün. Özellikle “fahişeliğin” bir meslek olmadığı 1999 yılında “Nitribitt” derneğinin başkanı olan Monika Heitmann tarafından vurgulanmıştır. Fahişelik özellikle 19. yy da ağırlıklı olarak, 20. yy da ise sadece genelevlerde mümkün olmaktadır.²⁰

Bu açıdan bakıldığında Koyuncu’nun da şu tespiti bizim burada incelediğimiz konuyla son derece bağlantılıdır: “kadın ve bedensel olguları, özellikle cinselliği ve üreme süreçleri, erkeğin denetimine verilerek, ataerkil düzenin kadın bedenine dayanan inşası başlamıştır” (Yıldırım, 2015, s. 9). O halde diyebiliriz ki, aslında fahişelik de ataerkil düzenin sonucunda oluşmuştur. Buna göre fahişelik kadını cinsel haz nesnesi olarak gören ve bunun için tüm araçları kullanan ataerkil düzenin bir ürünüdür. Erkeğin “Ana Tanrıça”ya tapınmasında ona cinsel şiddet uygulaması mümkün değilken, daha doğrusu böyle bir şiddetin meşrulaşması mümkün değilken, “Ataerkil Düzen”e ve onunla eşzamanlı olarak mülkiyet düzenine ve toprağa bağlı yaşama geçişle birlikte durum değişir. Kadın aynı zamanda bir mülkiyet ve bir tahakküm nesnesi haline gelir. Buna göre kadına yönelik şiddetin meşru temellerini erkek egemen düzenin oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Fatmagül Berktaş’ın *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*²¹ adlı kitabında özellikle Tek Tanrılı dinlere geçiş ile birlikte kadının sosyal statüsünde gerçekleşen değişimi şu şekilde özetler:

“Tektanrılı dinler, kadınların “doğa”sına, statüsüne ve rolüne ilişkin normları vazederken, içinde doğdukları ve karşılığında meşrulaştırıp pekiştirdikleri ataerkil sınıfı toplumlarda var olan değerleri almışlardır.

¹⁸ Héritier, Françoise, Michelle Perrot, Sylviane Agacinski, Nicole Bacharan: Kadınların En Güzel Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, S. 35-36.

¹⁹ Romina Schmittler, Prostitution- Das aelteste Gewerbe der Welt”? <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

²⁰ <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

²¹Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü üzerine karşılaştırmalı bir yaklaşım, İstanbul 1995.

Tarihsel gelişme içindeki Eski Mezopotamya’da ortaya çıktığını gördüğümüz ataeril sistem, egemen sistem olarak yerini sağlamaştırıldıkça, erkeklerin kadınları, özellikle de kadın bedenini denetleme ve onların üreme ve cinsellik “hizmetleri”nden yararlanma haklarını adım adım kurumsallaştırdı” (Berktaş, 1995, s. 26).

Alain Corbin ise *Zinanın Çekiciliği adlı yazısında* erkek egemen düzenin kadın ve fahişelere yönelik tutumunun özellikle 19. Yüzyılda gözlemlenen başka bir uzantısına değinmektedir: Metres ilişkisi. Ona göre, bu dönemde sıkça rastlanan metres ilişkisi erkeğin cinsel hazlarını gidermek için tercih ettiği başka bir yoldur. Burada fahişe ile metres arasındaki tek fark, metres ilişkisinde kadına az çok saygı gösterilmesidir. Özellikle 19.yüzyılın değışen kent profilinde ortaya çıkan bu durum, yoksul ve yersiz yurtsuz birçok kadının “kapatma” haline gelmesiyle sonuçlanır. Bu tür evlilik dışı ilişkiler “en çok küçük ve orta burjuvada, öğrenciler, sanatçılar, küçük işyeri sahipleri ile halk kadınları, yani işçiler, terzi kızlar, tezgâhtarlar arasında” ortaya çıkmaktaydı (Corbin, 1992, s. 144). Öte yandan yapılan “ayarlama” evliliklerin ve sevgisiz yürütölen birlikteliklerin bozulmaya yazgılı olması da, bu tür ilişkilerin kurulmasına zemin hazırlamaktaydı. Bu ve benzeri sıkıntılı gidermek amacıyla Paris gibi büyük kentlerde tiyatro ve randevuevi karışımı yapılar ortaya çıkmıştır.²²

Sonuç olarak, yukarıda incelemeye çalıştığımız tarihsel sürecin de gösterdiği gibi, kadın açısından durumun günümüzde de pek değışmediği açıktır. Burada son derece kısıtlı kaynak ve verilerle “fahişeliğin” kısa bir tarihçesini vermeye çalıştık. Örnekleri yok denecek kadar az olan bu tarz tarihsel çalışmaların günümüzdeki kadın sorunu anlamak ve değerdendirmek açısından son derece önemli olduğunu düşünmekteyiz. Zira erkek egemen zihniyetin kadına yaklaşımında, temelleri dönemden döneme farklılaşsa da değışmeyen ayrımcı bir öğe varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle geçmiş dönük bu tarz araştırmalar şimdii anlamak açısından önemli bir işleve sahiptir.

²² Fransa’da Dijon bölgesinden 83 genelevin 73 kadınlar tarafından işletilmektedir. Bu kadınların yaşları 41 ile 67 arasında değışmekte, birçoğu evli ve eşlerin bilgisi dâhilinde bunu yapmaktaydılar. Bkz Jacques Rossiaud, s.36.

KAYNAKÇA

Berktaş, F. (1995): *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. Hıristiyanlık ve İslamiyet'te Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, İstanbul: Metis.

Corbin, A. (1992): *Zinanın Çekiciliği. George Duby, Batı'da Aşk ve Cinsellik*, İstanbul: İletişim.

Dolby, K. (2014): *Bir Nefeste Cinsellik Tarihi*, İstanbul: Maya Kitap.

Rossiaud, J. (1989): *Dame Venus, Prostitution im Mittelalter*, George Duby 'nin Önsözü ile, Münih: Becksche Reihe.

Schuster, P. (1992): *Das Frauenhaus*. Paderborn: Schöningh.

Héritier, F., Michelle P., Sylviane A., Nicole B.: *Kadınların En Güzel Tarihi* (2012): İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yıldırım K., N. (2015) : *Karşıtlıkların İmhası. Kadın, Beden, Edebiyat*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Internet Kaynakları

<http://www.stadtgeschichten-koeln.de>

<http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet/Prostitution>

<http://www.zeit.de/wissen/geschichte/2013-11/prostitution-geschichte>

<http://www.fuchsmaedchen.de/historik>

<http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

<http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet>

Resimler

http://images.google.de/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.altbasel.ch%2Fpic%2Fdoss_prostitution_3.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.altbasel.ch%2Fdossier%2Fprostitution.html&h=318&w=424&tbnid=qMb-B-fz8S9BHM%3A&vet=1&docid=oHnV0--PhmsdTM&ei=TwkuWNzcB8SWsAG-woPQCg&tbnm=isch&iact=rc&uact=3&dur=279&page=3&start=84&ndsp=32&ved=0ahUKEwicwK6sx7DQAhVECYwKHT7hAKoQMwiEASHhMGE&bih=681&biw=1517

<https://www.leben-im-mittelalter.net/alltag-im-mittelalter/liebe/sexualitaet/prostitution.html>

<http://foreverandalways.de.tl/Prostitution.htm>